

Вікторія ЖИЛА,

вчителька початкових класів I категорії

Першотравенської ЗОШ № 4 I–III ст. Дніпропетровської обл.

Допомагає інноватика, або Як підвищити мотивацію учнів до навчання

Чому корабель перемагає хвилі,
хоча їх багато, а він – один?
Тому, що у корабля є мета, а у хвиль – ні.
Якщо ми маємо мету, то завжди прийдемо,
куди хочемо.

Вінстон Черчіль

У кожній казці, легенді, притчі є частка істини, зерно мудрості. Іноді це зерно лежить на поверхні, інколи його потрібно довго шукати. Для роздумів пропоную вашій увазі притчу "Насіння".

Притча "Насіння"

Одного разу жінці приснився сон, що за прилавком магазину стояв Господь Бог.

- Господи. Це Ти! – вигукнула вона радісно.
- Так, це Я, – відповів Бог.
- А що у Тебе можна купити?
- У мене можна купити все.
- У такому разі дай мені, будь ласка, здоров'я, щастя, любові, успіху і багато грошей.

Бог приязно усміхнувся і пішов у підсобне приміщення. По деякому часі повернувся з маленькою паперовою коробочкою в руках.

- І це все? – вигукнула здивована й розчарована жінка.
- Так, це все, – відповів Бог і додав: – Хіба ти не знала, що в моєму магазині продається тільки насіння?

Мораль цієї притчі. Якщо людина не готова докласти зусиль, щоб досягти бажаного, зробити власний внесок в успіх справи, їй не допоможе і Бог.

Коментар. Безумовно, добре було б домогтися успіху в справах, не вкладаючи нічого, але практика показує, що це неможливо. За будь-якого ставлення до нас інших людей все одно ми маємо й самі докласти певні зусилля. Зокрема, не можна навчити чогось людину (дитину), якщо вона не використовує час для навчання, попри зацікавлення учителя.

Учень – діяльна істота. Але для успішного навчання він має вдосконалювати не будь-які, а певні дії.

Учитель керує навчальною діяльністю учнів і формує в них потрібну мотивацію. Адже, як зазначав В. Сухомлинський, "усі наші задуми, усі пошуки і побажання перетворюються на порох, якщо немає в учнів бажання вчитися".

Мотивація навчальної діяльності складається із сукупності певних мотивів. Мотив навчання (від фр. *motif* – рухаю) – внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує залучення особистості до пізнавальної діяльності, стимулює розумову активність. Мотив навчально-пізнавальної діяльності – це потреба учня досягти високого результату в навчанні. Ця потреба викликає певне переживання, інтерес, спонуку, тому необхідно, аби зміст і мета навчання

набули для учня особистісного сенсу, викликали позитивні переживання й прагнення ефективних дій.

За ставленням до навчальної діяльності мотиваційні явища (мотиви) можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

Зовнішніми факторами мотивації є заходи педагогічного впливу. Це – *позитивна мотивація*, що ґрунтується на стимулах: похвала, нагороди, заохочення, підтримка, допомога, повага, переживання ситуації успіху, творчість; *негативна мотивація* ґрунтується на негативних стимулах: критика, приниження, покарання, байдужість, нудьга, переживання ситуації невдачі, страхи, насильство. Дитину похвалили на уроці, батьки пообіцяли за високі оцінки купити давно омріяну річ. Скоріш за все успішність у такому випадку поліпшиться, але тимчасово, – доки дитина не отримає обіцяне.

Відомий педагог Є. Ільїн визначає мотив як складне психологічне утворення, яке має вибудувати сам суб'єкт. Це означає, що на результативність навчання дітей найбільше впливає саме внутрішня мотивація, тобто прагнення до пізнання нового, подолання труднощів під час виконання завдань, отримання насолоди від процесу пізнання нового. Саме внутрішня мотивація робить навчання усвідомленим, чітко орієнтованим на результат. Щоб її підвищити, я насамперед об'єктивно оцінюю знання дітей, з тим надаю дитині право вибору навчального завдання.

Там, де можливо, уникаю часових обмежень під час виконання вправ, оскільки це пригнічує розвиток творчих здібностей, перешкоджає формуванню внутрішньої мотивації; поступово підвищую рівень складності навчальних завдань, формуючи тим самим почуття задоволення від процесу подолання труднощів; добираю дидактичний матеріал з елементами новизни, незвичайності, це підтримує внутрішній інтерес до виконання завдання.

Отже, внутрішня мотивація – це рушійна сила, так би мовити, внутрішній двигун, який допоможе дитині відшукати відповіді на запитання: *ч о м у?, н а в і ш о?, з а р а д и ч о г о?*

Відомо, що дитина найкраще навчається під час гри. Запам'ятовування відбувається значно продуктивніше за використання ейдетичних методів.

Нагадаємо, що ейдетизм (від грецького "ейдос" – *вигляд, образ*) здатність відтворювати яскравий наочний образ через певний час. Для ейдетизму характерна емоційна забарвленість образів, які запам'ятовуються значно краще, ніж багаторазове повторювання незрозумілих понять. Фантазія дітей невичерпна, незрідка вона відкривається з несподіваного боку, збуджує уяву. Та й кілька хвилин на уроці здорового, доброго гумору підвищують бажання працювати як учителя, так і учня.

Тому корисним є складання разом (учителем і учнями) казок, ілюстрованих веселими малюнками, подача навчального матеріалу, пов'язаного із життям та інтересами дітей. (Так, у 1 класі діти знаходили схожість кожної букви і цифри з тими чи тими предметами, дофантазували, домальовували, розфарбовували, вивчали вірші про кожну букву та цифру.

Помічено, що пам'ять дитини легко фіксує намальовані нею для самої себе малюнки, образні картинки, які створюються за її участю на її очах, тобто уявні або зорові образи.

Це допомагає також урізноманітнити діяльність дітей, пробудити їхню активність, викликати зацікавленість тим, що вони вивчають. Спробувавши один раз так підготувати навчальний матеріал, діти продовжують далі творити за власним бажанням або за вказівкою вчителя. Коли діяльність учнів наповнюється творчістю, вони займаються нею з радістю.

Як правило, у 1 класі переважають зовнішні мотиви, зокрема ігрові. На уроці "присутні" улюблені казкові персонажі або герої мультфільмів; вони спостерігають за роботою дітлахів, які потребують допомоги у виконанні завдань. Такий прийом мотивації навчальної діяльності забезпечує активну пізнавальну діяльність у 2–4 класах.

Важливу роль відіграє інтерес до навчання як мотив. Дітям має бути цікаво вчитися, спостерігати, робити власні висновки. Найважливіший засіб формування інтересу до навчання – залучення учнів до активної пізнавальної діяльності.

Викликати інтерес до вивчення певної теми може незвичайний початок уроку. Наприклад, сьогодні ми помандруємо до міста, назву якого ви дізнаєтесь, коли виконаєте завдання. Запишіть у зошити слова *рік, пеня, ніч, поле, знання, питання, подвір'я*. Підкресліть у першому слові першу букву, у другому – другу, в третьому – третю і т. д. З підкреслених букв утворіть слово. Це і буде назва того міста у країні Граматики, куди ми сьогодні з вами вирушимо...

Із розвитком інтересу пов'язаний і такий прийом навчання, як постановка проблемного навчального завдання, що є способом мотивації навчання. Створення проблемної ситуації спонукає учнів до самостійного осмислення матеріалу.

Цікаві прийоми мотивації – грамати́чна казка. Наприклад, у 2 класі вивчаючи тему "Службові слова", розповідаю про слова-ліліпути і слова-гулливери). Прийом "Пастка" ефективніший при вивченні у 1 класі теми "Апостроф". Даю завдання: надрукувати слова *сім'я, ім'я, б'ють*. Діти потрапляють у пастку, бо записують ці слова так: *сіміа, іміа, біють; сімя, імя, бють*. Коли прошу прочитати написане, звучить не так, як я просила записати. Ось тут і з'являється чарівний знак на ім'я Апостроф.

Щоб підтримати інтерес учнів, слід підкреслювати значущість матеріалу, який вивчатиметься на уроці, доводити, що без його засвоєння неможливо успішно оволодіти наступними розділами програми, виробити певні уміння або навчитися грамотно писати.

Наприклад. Я хочу розповісти вам про один випадок, який засвідчує багатство нашої мови.

У купе вагона першого класу потяга Київ – Відень їхало четверо пасажирів-інтелектуалів: англієць, німець, італієць, четвертим був відомий львівський юрист Богдан

Косів. Розмова точилася навколо різних тем. Нарешті заговорили про мову: чия краща, багатша, досконаліша. Звісно, кожен почав вихвалити свою рідну.

Першим заговорив англієць:

– Англія – країна великих завойовників і мореплавців, які поширили славу англійської мови у світі.

– Німецька – мова двох великих імперій – Німеччини й Австрії, які займають більше половини Європи, гордовито заперечив німець.

Тут усміхнувся італієць і стиха мовив:

– Панове, ви обидва не маєте рації. Бо італійська мова – це мова сонячної Італії, мова музики і кохання.

Богдан Косів подумав і сказав:

– Ви, панове, по суті нічого не сказали про багатство і можливості ваших мов. Чи могли б ви, скажімо, своїми мовами прочитати невеличкий твір, у якому всі слова починались би з однакової літери?

– Ні, це неможливо! – вигукнули водночас англієць, німець та італієць.

– Вашими мовами це неможливо, а нашою зовсім просто. Назвіть якусь букву, – звернувся він до німця.

– Хай буде "ес", – сказав той.

– Гарзд. Вірш називається "Самотній сад".

Сипле, стелить сад самотній	Сонно сипляться сніжинки,
Сірий смуток – срібний сніг.	Струмись стомлено сичить.
Сумно стогне сонний струмись,	Стихли струни, стихли співи –
Серце слуха скорбний сміх.	Срібні співи серенад.
Серед саду страх сіріє,	Стиха стеляться сніжинки –
Сад – солодкий спокій – спить.	Спить самотній сонний сад.

– Геніально! Незрівнянно! – вигукнули англієць та італієць.

Потім усі замовкли. Говорити вже не було потреби.

Також на своїх уроках намагаюся використовувати міжпредметні зв'язки. Адже це дає змогу підвищити мотивацію учнів до вивчення предмета; краще засвоїти матеріал, підвищити якість знань; аналізувати, зіставляти факти з різних галузей знань; сформувати в дітей цілісне наукове сприйняття навколишнього світу.

Таким чином, мета етапу мотивації навчальної діяльності – зацікавити учнів вивченням нового матеріалу, проте усвідомлене засвоєння понять, що вивчаються, має бути на кожному уроці, особливо під час виконання тренувальних вправ з дотриманням чіткого алгоритму:

– постановка пізнавального завдання перед його виконанням;

– чіткий інструктаж виконання вправи;

– виконання вправи та перевірка роботи;

– висновок (що нового дізналися, чого навчилися).

Добре навчати дитину, яка тягнеться до вас, як соняшник до сонця. Щоб не переривати ланцюжок довіри, утверджую у своїх стосунках з учнями людську гідність кожної дитини, незалежно від того, які в неї навчальні успіхи, а отже, бачу спочатку людину, а потім уже учня.

"Учитель готується до найкращого уроку все життя..."

Така духовна і філософська основа нашої професії й технологія нашої праці: щоб дати учням іскорку знань, вчителю треба ввібрати ціле море світла".

В. Сухомлинський

Отже, успіх – у вдалій мотивації уроку, що буде гарантом стійкого інтересу учнів до знань і, як наслідок, покращення рівня якості знань. ☺